

Priloga: Rzd-01-19-00013-01

Datum: 9.7.2019

opis enote nesnovne kulturne dediščine

1. IDENTIFIKACIJA ENOTE

EID: **2-00072**

Ime enote: **Prekmurščina**

Sinonimi imena enote:

2. OPIS ENOTE DEDIŠČINE

Zvrst dediščine: **ustno izročilo in ljudsko slovstvo**

Podzvrsti:

narečja

Tipološka gesla:

narečje

Kratek opis:

Prekmurščina je narečje panonske narečne skupine, ki se deli na tri temeljna podnarečja: goričko, ravénsko in dólinsko. Do poenotenja slovenske knjižne norme sredi 19. stoletja je bila (pokrajinska) knjižna različica slovenskega jezika (ob kranjščini).

Opis:

Prekmurščina je eno izmed štirih narečij panonske narečne skupine. Govori se med rekama Muro in Rabo v Prekmurju in Porabju ter v nekaj vaseh ob madžarsko-avstrijski meji v Avstriji. Deli se na tri temeljna podnarečja:

(1) goričko - na severu je v Porabju jezikovna meja reka Raba, na jugu pa narečno mejo določajo vasi Korovci, Gornji Črnci, Beznovci, Zenkovci, Šalamenci, Brezovci in Sebeborci;

(2) ravénsko - severna jezikovna meja poteka v vaseh Cankova, Topolovci, Strukovci, Puževci, Lemerje, Gorica, Puconci, Moravske Toplice in Tešanovci, južna narečna meja pa teče v vaseh Bakovci, Rakičan, Lukačevci, Mlajtinci, Ivanci in Bogojina;

(3) dólinsko - mejne vasi na severu so Dokležovje, Bratonci, Lipovci, Gančani, Filovci, Strehovci in Dobrovnik, na jugu pa teče narečna meja vzdolž reke Mure.

Prekmurščina se je ustalila kot eno izmed slovenskih narečij in je s prleškim, haloškim in slovenskogoriškim narečjem del panonske narečne skupine. Danes se uporablja kot pokrajinski pogovorni jezik v družini in lokalnem okolju, v uradnem govornem položaju pa je prevladala knjižna slovenščina, čeprav je v umetnostnem jeziku in glasbi narečno-pokrajinska prekmurščina, neke vrste naddialekt, zelo razširjena. Močno razvita kakovostna narečna leposlovna ustvarjalnost je prepoznavna v slovenskem kulturnem prostoru, v Porabju pa Radio Monošter in časopis Porabje iščeta pravo razmerje med knjižnim jezikom in narečjem, ko naslavljata vedno redkejšo govorco slovenščine in porabskega govora v slovenskem Porabju na Madžarskem.

Prekmurščina je predstavljena v Pavlovi madžarsko pisani slovnici, ki je leta 2014 prevedena v slovenski knjižni jezik (Avgust Pavel, Prekmurska slovenska slovnica/Vend nyelvtan), razpravah in monografijah ter Slovenskem lingvističnem atlasu. Nastanek, prostorski okvir in zaton prekmurskega knjižnega jezika,

današnjega narečja in leposlovnega ustvarjanja so predmet številnih raziskovanj.

Prekmurščina je bila do sredine 19. stoletja (z zamikom v protestantskem jezikovnem okolju pa do združitve Prekmurja z matičnim slovenskim ozemljem leta 1919) različica slovenskega knjižnega jezika, ki se je v panonskem jezikovnem prostoru (ob hrvaški kajkavščini in slovenski vzhodnoštajerski pokrajinski različici med Dravo in Muro) razvijal ločeno od osredneslovenske kranjščine. Predknjižno izročilo sega v čase Martjanske pogodbe (1. januar 1643) in Martjanske pesmarice I, ki vsebuje nekatere pesmi iz 16. stoletja, večinoma so iz prve polovice 17. stoletja. Če ne upoštevamo (verjetno) izgubljene knjige Agenda Vandalica iz leta 1587, se je prekmurski knjižni jezik oblikoval kot stranski produkt protestantizma, tj. s katekizmom in abecednikom kot kranjščina: leta 1715 je bil natisnjen Mali katechismus (Franc Temlin), temu je sledil Abeczedarium Szlowenszko (Slovenski abecednik, 1725), nato pa je izšlo še temeljno delo prekmurske književnosti, tj. prevod Svetega pisma Nove zaveze v prekmurski knjižni jezik (Števan Küzmič: Nouvi zákon, 1771). Sledila je bogata knjižna produkcija protestantskih in katoliških piscev - do leta 1918 je izšlo 334 enot Prekmuriane, vključujoč vse funkcijske zvrsti jezika. Po letu 1919 se je v Prekmurju uveljavila enotna slovenska knjižna norma, ki je nastala s poenotenjem osrednje- in vzhodnoslovenskega knjižnega jezika.

Datacija:

prva polovica 17. stol., 1643, 18. stol., 1715, 1771, prva četrtina 20. stol., 1919

3. LOKACIJA ENOTE DEDIŠČINE

Naselje: **MURSKA SOBOTA (MURSKA SOBOTA)**

Opis lokacije:

Med rekama Mura in Raba v Prekmurju

Geokode lokacije (G-K koordinate centroida): Y: **589380** X: **169120**

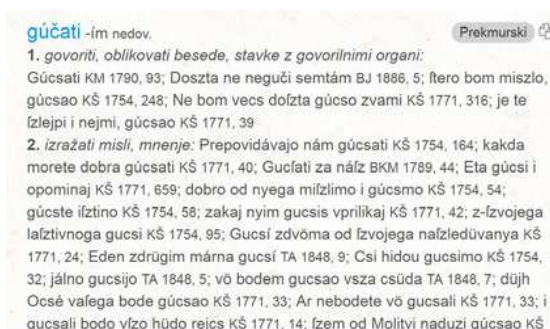
4. NOSILEC IZROČILA, ZNANJA ALI DEJAVNOSTI

več nosilcev; posamezni nosilci se ne evidentirajo v registru

5. KARAKTERISTIČNI PRIKAZ

Foto datoteka: **KF_02_00072.jpg**

Avtorstvo in avtorske pravice prikaza:

6. VARSTVENE USMERITVE ZA ENOTO

Kategorija usmeritev: **drugi ukrepi ohranjanja nesnovne dediščine**

Opis usmeritev:

osnovne varstvene usmeritve za nesnovno dediščino

7. PRISTOJNOSTI

Pristojna institucija: **Pomurski muzej Murska Sobota**

Strokovna področja:

jezikoslovje, etnologija

8. POVEZAVA ENOTE Z DRUGIMI ENOTAMI REGISTRA

Register nesnovne kulturne dediščine:

Register nepremične kulturne dediščine:

Register premične kulturne dediščine:

9. UTEMELJITEV VPISA

Prekmurščina je zelo pomemben identifikacijski simbol Slovencev, ki so tisočletje (pre)živeli izolirani v madžarskem kulturno-političnem okolju. Prekmurci se istovetijo s svojim narečjem, ki je danes močno razširjeno v leposlovju, glasbi in filmski umetnosti, razširja pa se tudi na spletnih straneh, forumih, družbenih omrežjih, blogih in v aforizmih. Prekmurščina je pomembna za lokalno skupnost in pokrajino, saj prispeva h kulturni posebnosti slovenskega prostora, je pomembna za razumevanje preteklih zgodovinskih dogodkov, s tem pa krepi in ohranja slovensko identiteto v prostoru med Muro in Rabo.

Z vpisom v register dobiva prekmurščina pomembno vzpodbudo za ohranjanje jezika, ki je bil dolgo časa vzporedna knjižna različica slovenskega jezika in je v panonskem jezikovnem prostoru ohranjal razločevalnost do hrvaške kajkavščine, dolgo časa nadomestnega liturgičnega jezika prekmurske cerkve. Prekmurški protestantski in katoliški pisci so zapiranje prekmurščine v zasebno sporazumevalno okolje in zapostavljanje maternega jezika v javni rabi (v cerkvi) razumeli kot začetek konca tega jezika, zato so si prizadevali za njegovo knjižno uveljavitev, za normo in predpis prekmurskega jezika. Na bogato tradicijo (tudi arhaičnost) so opozorili tudi s poimenovanjem - razlikovalno od kajkavščine, ki so jo uporabniki takrat imenovali slovenski jezik, so svojo slovensko prekmurščino, ko so jo začeli uporabljati v (cerkvenih) knjigah, imenovali stari slovenski jezik in opozorili na izvirno slovenski, ne hrvaški izvor prekmurskega jezika, na soobstojanje hrvaške kajkavščine in slovenske prekmurščine (ob vzhodnoštajerski pokrajinski jezikovni različici) v panonskem jezikovnem prostoru.

Gre za zavedanje o večstoletni kulturni in jezikovni dediščini, za pomembne mejnike v razvoju slovenskega knjižnega jezika, ki jih je treba razumeti in prenašati na nove generacije slovenskih govorcev.

10. OMEJITVE GLEDE JAVNOSTI PODATKOV

Omejitve: **ni omejitev glede javnosti podatkov**

11. OPOMBE

12. KVALITETA PODATKOV

Natančnost centroida: **> 30 m**

Natančnost območja: **območje ni določeno**

13. VPIS V REGISTER

Vpis dne: **9.7.2019**

Št.: **Rzd-01-19-00013-03**

Razlog: **pobuda**

14. SPREMEMBA REGISTRA

Sprememba dne:

Št.:

Razlog:

15. IZBRIS IZ REGISTRA

Izbris dne:

Št.:

Razlog:

16. ZAZNAMKI